

Minsket innflytelse for norsk fagbevegelse i EEC

Av Professor Leif Johansen

Professor Leif Johansen, fremtredende norsk økonom, advarer sterkt mot norsk tilslutning til EEC.

land, men også andre land i Vest-Europa og Nord-Amerika). Altså: Vil LO stå fast ved det nevnte krav nå som det er enda mer aktuelt enn før, og hvordan vil en forholde seg om kravet ikke blir imøtaket? Har de andre "demokratiske fagorganisasjoner" som var sammen med det norske LO om kravet allerede bøydd av?

HVA MED LØNNSOPPGJØRENE?

3. I 1967-uttalelsen uttalte LO at "Regjeringen bør gjøre det helt klart at vi her i Norge bygger på et system med fri fagbevegelse og frie arbeidsgiverorganisasjoner som forhandler om lønninger m.v.". Dette spørsmålet ble vel reist fordi det system vi har i Norge ikke er noen selvfølge i EEC. Det er velkjent at det i visse EEC-kretser har vært tanker i retning av offentlig lønnsfastsettelse istedenfor forhandlinger og avtaler, eventuelt lønnsfastsettelse av EEC-organer istedenfor nasjonale myndigheter. Denne saken er neppe aktuell nå, blant annet på grunn av sammenbruddet for den offentlige lønnsfastsettelse i Nederland for noen år siden og på grunn av erfaringene under streike- og opprørsbølgen over Frankrike under "mai-opprøret". Men under alle omstendigheter vil på lengre sikt spørsmålet om innordning av norske lønnsoppgjør under en ordning på fellesskapsbasis måtte komme fram. (Ole David Koht Nordbye forutser f.eks. i en kronikk i Arbeiderbladet 3. desember 1970 en ordning med "felles europeiske lønnsoppgjør".)

MOT SAMFUNNSMESSIG PLANLEGGING?

4. I 1961-uttalelsen krevde LO at "ved en eventuell norsk tilslutning må det sikres at den samfunnsøkonomiske planlegging her i landet kan opprettholdes og utvikles videre". Etter min mening var dette kravet illusorisk den gang det ble stilt, fordi Roma-traktatens regler om uregulert handel, frie kapitalbevegelser og lik etableringsrett og flere andre bestemmelser allerede vil svekke mulighetene for en nasjonal økonomisk planlegging sterkt — det vil si svekke mulighetene for å bruke politisk-økonomiske virkemidler med tilstrekkelig effektivitet til å styre økonomien i overensstemmelse med planene slik at disse virke-

lig kan oppfattes som planer og ikke bare som prognoser og ønsker. Harold Wilson sa i 1962 i det britiske parlament at "det enkle faktum er at hele Roma-traktatens grunnide er mot planlegging, i alle fall mot nasjonal planlegging... Hele filosofien i de aktuelle bestemmelser viser oppslutning om et prinsipp, nemlig prinsippet om fri konkurranse. Den planlegging som er påtenkt — og det er mye av den i Fellesmarkedet — er overnasjonal, ikke nasjonal, men det er planlegging for det ene formål å fremme konkurransen. "Jeg tror dette er en riktig karakteristikk. Det er slik Roma-traktaten er, selv om det selvfølgelig vil være et visst spillerom som vil bli utnyttet i den ene eller annen retning alt etter de politiske styrkeforhold.

Etter oppstakingen av retningslinjene for utviklingen av den økonomiske og monetære union som vi må slutte oss til om vi går inn i EEC skulle det imidlertid være enda klarere enn før at LOs krav om opprettholdelse og utvikling av den samfunnsøkonomiske planlegging her i landet ikke vil kunne imøtettes av EEC.

FRI ETABLERINGSRETT

5. LO har i sine uttalelser pekt på de spesielle problemer som gjennomføringen av den frie etableringsrett vil reise for et land med Norges økonomiske struktur og hevdet at det "kan være nødvendig å be om unntaksbestemmelser" fra Roma-traktatens bestemmelser på dette punkt. Å få noen varige unntak her synes i praksis helt utelukket. Selv for de spesielle forhold som har med fiskeriene å gjøre ser det ikke ut til at EEC er villig til å gjøre noen vesentlige og varige unntak fra sine generelle regler om etableringsretten. For å gardere oss mot noen av de betenkelige virkninger av den frie etableringsrett innenfor EEC hevdet forøvrig LO den gang at en burde overveie visse nasjonaliseringstiltak. Dette burde vi vel da for sikkerhets skyld gjennomføre før vi eventuelt går inn i EEC? Hvordan ser en i dag på mulighetene for en slik gardering? Jeg tror vi må se i øynene at medlemskap i EEC vil måtte inneholde full gjennomføring av Roma-traktatens regler om etableringsrett i Norge, og uten at vi på forhånd har foretatt noen slik "opprustning" for å gardere oss som LO tidligere har vært inne på.

FRI KAPITALBEVEGELSE

6. Nær sammenheng med etableringsfriheten har spørsmålet om kapitalbevegelse. Roma-traktaten forutsetter som kjent fri bevegelse for kapital i de fleste former mellom medlemslandene i EEC, og det som ikke dekkes av bestemmelser i henhold til Roma-traktaten vil bli helt frigjort under utviklingen av den økonomiske og monetære union. LO gikk i sin 1961-uttalelse inn på spørsmålet om kapitalbevegelser og påpekte at Roma-traktatens regler her ville medføre at vi ville måtte oppgi mange av de virkemidler som brukes for å styre den økonomiske utvikling i Norge. LO påpekte også — helt riktig — at dette spørsmålet indirekte er av stor betydning for inntektsfordelingen i Norge. Når kapitalen er fri til å bevege seg mellom landene, vil den jo naturlig søke dit hvor avkastningen er best. For at kapital ikke skal strømme ut av Norge slik at utviklingen her bremses opp, må altså rentenivå, beskatning av inntekter av kapital, lønnskostnader osv. i Norge ikke avvike for mye fra forholdene i de andre land i unionen. (Av liknende grunner kan frie kapitalbevegelser også sette grenser for radikale eksperimenter med bedriftsdemokrati og andre politiske tiltak som kan skape "utrygghet" for kapitalen. Antydninger om nasjonaliseringstiltak vil selvfølgelig lett kunne føre til kapitalflukt, så slike tiltak — som LO nevner både i forbindelse med etableringsretten og i forbindelse med kapitalbevegelser — bør nok gjennomføres før vi eventuelt går inn i en ordning med frie kapitalbevegelser.)

LO trakk den konklusjon at det er nødvendig å få klarlagt nærmere innholdet i bestemmelsene om frie kapitalbevegelser og "sikre de nødvendige unntak for at vi fortsatt skal kunne føre en politikk som vi ser oss tjent med. Dette er formodentlig det generelt viktigste områdene hvor Norge må få visse unntaksbestemmelser for å hindre uheldige konsekvenser".

Jeg er enig i den vurdering at dette er et punkt av særlig stor betydning. Men hvordan står sjansene til å få unntak fra Roma-traktatens regler her? Jeg tror de er meget små. I utenriksminister Strays erklæring under det første møtet i Bryssel ble spørsmålet om kapitalbevegelser bare nevnt ganske forsiktig

På representantskapsmøtet i Jern og Metall i Oslo gikk en av Innleererne, professor Leif Johansen, i rette med EEC-tilhengere som hevder at Norge av økonomiske grunner «ikke kan la være å gå inn i EEC». Når det gjaldt tollbelastninger ved å stå utenfor EEC, selv om England og Danmark ble tilsluttet, sa Leif Johansen at det ville ikke bli større belastninger enn det en stadig erfarer, eller må være forberedt på, gjennom prisendringer på verdensmarkedet eller konjunkturelle tilbakeslag i forskjellige av våre eksportmarkeder — og som for Norges vedkommende kan registreres som moderate og midlertidige endringer i stigningstakten i produksjon og inntekter.

Leif Johansen mente en rekke offentlige dokumenter, sammen med uttalelser fra diverse EEC-tilhengere, overdrev vanskelighetene for Norge hvis man ikke fulgte England og Danmark inn i EEC. — Det er overhodet ikke tale om at vi blir isolert eller avskåret fra våre viktigste markeder om vi sier nei til EEC-medlemskap. Vi kan bl.a. utvikle samarbeidet med Sverige og Finland sterkt. Disse land, spesielt Sverige, er etter hvert blitt meget viktige handelspartnere for Norge. Vi bør også forhandle med EEC om ordninger som er til gjensidig fordel.

I denne forbindelse viste Leif Johansen til EFTA-landenes vedtak på ministerrådsmøtet for kort tid siden, som går ut på at EFTA ikke vil akseptere at det blir reist nye tollhindringer som følge av utvidelse av EEC. — Holder en fast ved dette vil det innebære at vi fortsatt får nytte godt av tollfrihet på vår eksport til England og Danmark, selv om disse landene går inn i EEC...

NORGE ET VIKTIG MARKED

Nå er det selsagt ikke bare snakk om toll. Det påpekes ofte at vi må med for å sikre oss kapitaltilførsel og del i den teknologiske utvikling. Om vi skulle ønske kapitaltilførsel og f.eks. integrering mellom norske og utenlandske bedrifter for å få del i den teknologiske utvikling, så har vi selvfølgelig utenfor EEC full frihet til å praktisere våre konsesjonslover, skatteregler osv., akkurat så liberalt overfor utenlandske bedrifter som vi finner det hensiktsmessig av disse grunner. På grunn av sin relativt

høye inntekt og store utenriks-handel utgjør Norge og Sverige et langt mer interessant marked for utenlandske bedrifter, selv om vi ikke går inn i EEC — dersom vi altså ønsker dette. Norge står ikke i noen tvangssituasjon...

VIL VI VEDKJENNE OSS EECs STEMME?

Leif Johansen framholdt at siden medlemskapet i EEC er uoppsigelig, bør de langsiktige utviklingslinjer i EEC veie tungt: — Hovedretningslinjen er vedtatt: Det skal trinn for trinn etableres en full økonomisk og monetær (penge- og valutamessig) union, og arbeidet med en "politisk samling" skal påskyndes. Den politiske samling skal bl.a. føre til at "Europa taler med en stemme" i utenrikspolitiske spørsmål. Har vi tillit til at dette alltid blir en stemme som vi vil vedkjenne oss?

Leif Johansen sa at han for sin del ikke hadde en slik tillit. — Vår stemme som et selvstendig lands stemme vil bety noe langt mer!

BYGGER PÅ ROMATRAKTATENS BESTEMMELSER

Om den økonomiske og monetære union, sa han at den for det første ville bygge på Romatraktatens bestemmelser om tollunion, felles handelspolitikk overfor land utenfor EEC, felles landbruks og fiskeripolitikk, frie kapitalbevegelser og lik etableringsrett for bedrifter fra alle medlemsland innenfor hele området, felles arbeidsmarked osv. Dessuten går den langt videre i retning av felles skattepolitikk, og som kronen på verket: en felles pengepolitikk. Alt dette fører til at vesentlige deler av den økonomiske politikk tas ut av hendene på nasjonale myndigheter og legges i hendene på overnasjonale organer.

Leif Johansen hadde ikke lenge noen illusjoner om den rolle arbeiderbevegelsen kunne spille i EEC i overskuelig framtid, og trodde ikke norsk deltakelse ville bety særlig mye. Gjennom selve EEC-ordningen er styrkeforholdet i arbeiderens disfavør, og arbeiderbevegelsen i Vest-Europa ville ikke bli styrket ved at enda flere land blir underordnet EEC.

Om norsk LOs stillingstaken til EEC, hadde Leif Johansen en rekke kritiske merknader: I de første

innstillinger som LO avga i november 1961 og i mai 1967, anbefalte LO forhandlinger om medlemskap. Men den gang ble det tatt en lang rekke forbehold:

1. Uttalelsen fra 1967 fremhever betydningen av samarbeidet med Sverige: "Under alle omstendigheter anser vi det for å være av avgjørende betydning at Sverige på en eller annen måte får en rimelig økonomisk tilknytning til Det Europaiske Økonomiske Fellesskap". Vil en holde fast ved at dette er avgjørende? Det er åpenbart at en del av den politiske blokken som vil melde Norge inn i EEC ikke ser slik på det. Da det ble klart at medlemskap ikke var aktuelt for Sverige, ble det fra forskjellige hold straks erklært at Norges forhandlinger var uavhengige av hvordan det gikk med Sverige.

Forut for klargjøringen av at Sverige ikke vil sikte mot fullt medlemskap gikk det forøvrig en prosess som er lærerik med hensyn til EECs natur. Arbeiderbladet rapporterte (30. oktober 1970) at det åpenbart foregikk et spill i kulissene for å få Sverige til uttrykkelig å godta de politiske vilkår for medlemskap. Fra EEC-hold ble det også pekt på at valgfallet i Sverige med økt styrke for kommunistene i Riksdagen vanskeliggjorde saken, og endelig ble det på forskjellige måter gjort forsøk på å svekke den svenske nøytralitet.

For Sverige var hele prosessen åpenbart lærerik, og de trakk sine konklusjoner om ikke å gå inn for medlemskap.

FULL SYSSELSETTING?

2. I sin 1961-uttalelse nevner LO at "den demokratiske fagbevegelse både innen EEC og EFTA er enig om å kreve at det ved en eventuell sammenslutning blir avgitt en erklæring fra landenes styremakter om at full sysselsetting er et hovedmål for den økonomiske politikk". Dette gjorde en selvfølgelig fordi en ikke var trygg i denne saken. Roma-traktaten inneholder f.eks. formuleringer som antyder en lavere prioritet for målet om full sysselsetting enn det som er vanlig f.eks. i norsk politikk. Etter 1961 er ikke saken blitt mindre, men mer aktuell. Det er flere tegn som tyder på at EEC-landene vil ta i bruk midler til å bremse pris-tigningen som vil gå ut over sysselsettingen. (Det gjelder for så vidt ikke bare EEC-

Jeg ønsker å bli medlem av Folkebevegelsen, kontingent minimum kr. 10.—

(Postgirokonto 208669. Flere kan tegne seg på separat adresseliste

som sendes inn sammen med denne kupongen.)

Navn:

Adresse/tlf.:

www.pdf-arkivet.no/eec/ (2022)

KLIPP UT — SEND INN

som et område hvor det kunne oppstå "noen problemer" som en gjerne ville ta opp under forhandlingene. Det ble ikke nevnt som et område hvor det kunne kreves varige særordninger eller unntak slik som for jordbruket. Med en så forsiktig start, og med den store vekt vi vet EEC legger på dette området i forbindelse med utviklingen av den økonomiske og monetære union, tror jeg en allerede nå med stor sikkerhet kan si at en ikke vil oppnå noe i nærheten av det LO vel har ment med sin uttalelse.

Det er, som jeg tidligere har nevnt, ofte argumentert for norsk medlemskap i EEC blant annet ved å vise til vårt behov for kapitaltilførsler fra utlandet. Under et medlemskap i EEC, med gjennomføring av reglene om frie kapitalbevegelser, vil vi sannsynligvis få en større brutto kapitaltilførsel til Norge enn om vi ikke går inn i EEC. Men kapital vil også bli fri til å bevege seg ut av Norge. Ingen kan i dag si hva netto-resultatet blir. Vi må se i øynene muligheten av at Norge innenfor EEC blir et stort utkantområde — mens også norsk kapital vil oppnå større privat-økonomisk lønnsomhet ved å engasjere seg i EEC's mer sentrale deler enn ved å satse i Norge.

DE MULTINASJONALE KONSERNER

Et spørsmål som ikke har spilt så stor rolle i tidligere faser i debatten om norsk medlemskap i EEC, men som med rette har fått større plass etterhvert, er spørsmålet om de såkalte multinasjonale konserner — konserner som opererer med bedrifter i mange land og som i hele sin virksomhet nærmest er frigjort fra spesiell nasjonal tilknytning. Det hevdes ofte at vi bør gå inn i EEC for å få en mulighet for å kontrollere disse multinasjonale konsernene som etterhvert får en stadig større makt, unndratt alle former for demokratisk kontroll.

Det er imidlertid nødvendig å presisere nærmere hva en mener med å "kontrollere" disse multinasjonale konsernene. Mye av diskusjonene om dette problemet i forbindelse med EEC-spørsmålet har vært preget av at forskjellige parter snakker forbi hverandre fordi innholdet i ordet "kontrollere" ikke har vært klarlagt.

I EEC har man utredet spørsmålet om en EEC-selskapsrett som skulle danne grunnlag for etablering av eller omgjøring av allerede eksisterende selskaper

til "europiske selskaper" som da juridisk vil tilhøre EEC, men ikke ha spesiell juridisk tilknytning til noe enkelte medlemsland. I norsk debatt fremstilles dette ofte som et viktig skritt i retning av kontroll med de multinasjonale konserner. Det er vanskelig å se at dette kan være av avgjørende betydning i denne sammenheng. Slik saken foreløpig står er det bare tale om å tillate, men ikke å påby, en ny organisasjonsform. Den vil bli valgt bare av de konserner som finner den fordelaktig. Hensikten med opprettelsen av muligheten for å danne "europiske selskaper" er først og fremst å fjerne de hindringer som den nasjonale selskapslovgivning skaper for sammenslutning av bedrifter i forskjellige medlemstater. Formålet er altså å påskynde konsentrasjonen av næringslivet i store enheter som kan operere ubundet av stats-grensene.

Her er vi ved et kjernepunkt i saken. Ved diverse ordninger på EEC-basis kan en nok begrense konsernenes muligheter for skattemessige og juridiske manipulasjoner og sørge for at de gjeldende regler blir etterlevd. Men disse reglene er i seg selv av en slik art at de gir konsernene stor operasjonsfrihet innenfor alle medlemsland. Det er nettopp formålet med Roma-traktaten og de regler som senere er utformet innenfor rammen av den. Mulighetene for å kontrollere de multinasjonale konserner i betydningen å redusere deres makt og styre deres disposisjoner ut fra samfunns-messige målsettinger blir derfor svekket i EEC.

EECs regler om karteller og konkurranseinskrenkninger er ganske svake selv om konkurransemekanismen offisielt er det EECs økonomiske system skal bygge på. Den hollandske professor Jan Tinbergen uttalte nylig at "innenfor EEC kan man nå skimte begynnelsen på en slik kontroll (av de store konserner) i retning av USAs antitrustlov". Når en vet hvor sterkt slike konserner dominerer USAs næringsliv, må en si det er meget svakt når en "skimter begynnelsen" på en utvikling i retning av USAs mønster på dette området.

Til nå har EEC vært mer opp-tatt av å svekke statsmonopolene innenfor EEC enn av å bremse konsentrasjonen innenfor næringslivet ellers. F.eks. er 20 tidligere gruve-selskaper i Ruhr-området nylig sluttet sammen til ett selskap som omfatter 93 prosent av kullproduksjonen i området. I det hele tatt er kon-

sentrasjonstendensen helt klar.

Foreløpig ser den situasjon ut til å være nokså fjern der fagbevegelsen ved forenede krefter kan danne motvekt mot konsentrasjonen og samarbeidet på konsernsiden. Det vil etter min mening være hasardiøst å oppgi mye av det en har oppnådd på nasjonalt plan for å ta imot den "utfordring" det sies å være for oss å gå inn i EEC for å bidra til å styrke fagbevegelsens side der.

Om vi ikke går inn i EEC hindrer ikke det oss i på forskjellige måter å samarbeide internasjonalt for å kontrollere de multinasjonale konserner. Professor Tinbergen har fremhevet at en slik kontroll må baseres på bredere internasjonale organisasjoner enn EEC, i første rekke FN. Dette er en tanke Norge kan støtte. Forøvrig vil det neppe være noe i veien for at Norge og andre land gjennom skatteavtaler kan koordinere sin virksomhet på dette området noe med EECs i den utstrekning denne virker i ønsket retning. Og fagbevegelsen må vel kunne samarbeide over landegrensene uten at den tvinges til det gjennom en form for økonomisk sammenslutning som styrker arbeidsgiversiden og framkaller økt konsentrasjon i næringslivet?

Leif Johansen sa til slutt bl.a.:

— Det er allerede nå ganske klart at en ved medlemskap i EEC ikke får tilfredsstillende krav og ønsker som LO i sine tidligere uttalelser har fremhevet. Problemene ved å bli stående utenfor EEC er langt mindre enn det hevdes i en del av de offentlige dokumenter om saken, og for så vidt også i LOs uttalelser. Vi kan ha mye å vinne ved et nærmere samarbeid med Sverige og Finland, som ikke vil gå inn som medlemmer i EEC. Det er heller ikke helt umulig at Danmark vil følge resten av Norden hvis Norge satser på nordisk samarbeid istedenfor EEC-medlemskap. Det foreligger altså et godt alternativ!

FOLKEBEVEGELSEN MOT NORSK MEDLEMSKAP I FELLESMARKEDET

Postboks 515 - Sentrum - Oslo 1
postgiro 20 86 69 - bankgiro 8200.01.36056